

LIETUVOS RESPUBLIKOS ETNINĖS KULTŪROS VALSTYBINĖS GLOBOS PAGRINDŲ ĮSTATYMAS

1999 m. rugsėjo 21 d. Nr. VIII-1328
Vilnius

Preambulė

*Lietuvos Respublikos Seimas,
suvokdamas, kad etninė kultūra yra tautos būties, išlikimo ir tvirtumo esmė, nacionalinės kultūros pamatas;
konstatuodamas, kad įvairioms lietuvių etninės kultūros formoms ir ypač jos gyvajai tradicijai gresia akivaizdus sunykimo pavojus;
pripažindamas, kad tik savo etnine kultūra besiremianti tauta gali palaikyti savo visuomenės narių pilietinį brandumą, dalyvauti pasaulio civilizacijoje kaip lygiavertė partnerė, išlaikyti tokiai partnerystei ir bendradarbiavimui būtiną orumą, savarankiškumą ir savitumą,
priima šį Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymą.*

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1 straipsnis. Įstatymo paskirtis

Šis įstatymas nustato bendrus lietuvių etninės kultūros valstybinės globos pagrindus, etninės kultūros apsaugos ir tęstinumo, plėtros bei turbinimo priemonės ir sąlygas, kiek to nereglementuoja kiti įstatymai.

2 straipsnis. Pagrindinės šio įstatymo sąvokos

1. **Archyvinė etninės kultūros medžiaga** – surinktos, užfiksuotos, inventorizuotos ir saugomos etninės kultūros vertybės (garso, vaizdo įrašai, rankraščių rinkiniai, ikonografinė medžiaga, muziejų eksponatai ir kt.).
2. **Archyvinio originalo savininkas** – surinktas etninės kultūros vertybes sutvarkęs (inventorizavęs) rinkėjas arba kitas asmuo, perėmęs teises į originalią archyvinę etninės kultūros medžiagą.
3. **Asmuo** – fizinis ar juridinis asmuo arba juridinio asmens statuso neturinti įmonė.
4. **Etninė kultūra** – visos tautos (etnos) sukurta, iš kartos į kartą perduodama ir nuolat atnaujinama kultūros vertybių visuma, padedanti išlaikyti tautinį tapatumą bei savimonę ir etnografinių regionų savitumą.
5. **Etninės kultūros gyvoji tradicija** – tautos paveldėtos kultūros perdavimas, jos kūrimas ir atsinaujinimas.
6. **Etninės kultūros paveldas** – praeityje tautos sukurta ir iki šių dienų išlikusios etninės kultūros vertybės.
7. **Etninės kultūros subjektai** – asmenys, kuriantys etninės kultūros vertybes, jas perteikiantys, puoselėjantys bei kaupiantys.
8. **Etninės kultūros valstybinė globa** – teisinės, organizacinės, ekonominės ir finansinės priemonės, kuriomis valstybė garantuoja gyvosios tradicijos tęstinumą, etninės kultūros vertybių kūrimą, kaupimą, apsaugą, tyrinėjimą ir populiarinimą.
9. **Etninės kultūros vertybės** – tautai reikšmingi dvasinės bei medžiaginės etninės kultūros užfiksuoti ir neužfiksuoti dalykai.
10. **Etnografinis regionas** – istoriškai susiformavusi teritorijos dalis, kurioje išlaikyta savita tarmė, tradicijos ir papročiai, integruotas baltų genčių palikimas.

11. **Pateikėjas** – asmuo, perteikiantis gyvosios tradicijos būdu perimtas ir išsaugotas autentiškas etninės kultūros vertybes arba pateikiantis duomenis apie jas.

12. **Rinkėjas** – asmuo, fiksuojantis ir (ar) kaupiantis etninės kultūros vertybes.

13. **Transkripcijos autorius** – asmuo, perteikiantis raštu muzikinį ir (ar) žodinį tekstą iš archyvinio garso įrašo.

3 straipsnis. Etninės kultūros valstybinės globos teisiniai pagrindai

Etninės kultūros valstybinė globa vykdoma vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucija, šiuo ir kitais įstatymais bei teisės aktais ir tarptautinėmis sutartimis.

4 straipsnis. Etninės kultūros valstybinės globos uždaviniai

Etninės kultūros valstybinės globos uždaviniai yra:

- 1) garantuoti etninės kultūros paveldo išsaugojimą bei gyvosios tradicijos tęstinumą;
- 2) laiduoti Lietuvos etnografinių regionų tradicijų savitumo išlaikymą, pažinimą, fiksavimą bei perteikimą;
- 3) suformuoti ir įteisinti etninės kultūros valstybinę globą įtvirtinančių institucijų bei joms pavaldžių etninės kultūros įstaigų ar padalinių sistemą;
- 4) užtikrinti galimybę visiems visuomenės nariams giliau pažinti etninę kultūrą, jos reiškinių įvairovę, laiduoti archyvinės etninės kultūros medžiagos prieinamumą;
- 5) plėtoti visų etninės kultūros šakų mokslinius tyrinėjimus;
- 6) ugdyti brandžios tautinės savimonės asmenybę, integruojant etninę kultūrą į švietimo sistemą;
- 7) puoselėti natūralioje aplinkoje gyvuojančios etninės kultūros raišką;
- 8) ugdyti kalbos etninį savitumą, užtikrinti tarmių ir etninių vietovardžių išlikimą;
- 9) remti etninę kultūrą populiariančius renginius;
- 10) sudaryti sąlygas etninės kultūros subjektų (kūrėjų ir atlikėjų) meistriškumui tobulinti;
- 11) užtikrinti etninės kultūros subjektų teisių apsaugą;
- 12) garantuoti etninės kultūros propagavimą per visuomenės informavimo priemones ir kompiuterių tinklus, remti lietuvių etninės kultūros skleidimą pasaulyje bei skatinti kitų pasaulio tautų kultūros pažinimą;
- 13) sudaryti sąlygas, mažinančias tautos kultūrai žalingos masinės kultūros įtaką;
- 14) remti užsienyje gyvenančių lietuvių etninę kultūrą, rūpintis jų tautinio tapatumo išsaugojimu, kultūriniu bendradarbiavimu su tautiečiais Lietuvoje;
- 15) teikti valstybės paramą lietuvių etninės kultūros paveldui, išlikusiam lietuvių etninėse žemėse, apsaugoti.

II SKYRIUS

ETNINĖS KULTŪROS VALSTYBINĖS GLOBOS REGLAMENTAVIMAS

5 straipsnis. Etninės kultūros valstybinę globą užtikrinančios institucijos

1. Etninės kultūros valstybinę globą užtikrina šios institucijos:

- 1) Etninės kultūros globos taryba – valstybės patariamoji ir ekspertų institucija, kurios nuostatai ir sudėtis tvirtinami Vyriausybės nutarimu, remiantis visuomeninių bei valstybės institucijų, susijusių su etninės kultūros globa, pasiūlymais;
- 2) Vyriausybė, ministerijos ir jų valdymo sričiai priskirtos etninės kultūros valstybinės globos institucijos bei jų padaliniai;
- 3) regioninės etninės kultūros globos tarybos – regioniniai Etninės kultūros globos tarybos padaliniai, į kuriuos Etninės kultūros globos tarybos nustatyta tvarka atstovus deleguoja etnografiniame regione veikiančios visuomeninės ir valstybės institucijos, susijusios su etninės kultūros globa;

- 4) apskričių viršininkai;
- 5) vietos savivaldos institucijos.
2. Etninės kultūros valstybinės globos institucijų kompetencija:
 - 1) Etninės kultūros globos taryba padeda formuoti ir įgyvendinti etninės kultūros politiką, koordinuoti etninės kultūros valstybinę globą, teikia išvadas bei pasiūlymus valstybės institucijoms etninės kultūros klausimais;
 - 2) Vyriausybė garantuoja reikiamą valstybės paramą etninei kultūrai; ministerijos pagal kompetenciją užtikrina etninės kultūros politikos įgyvendinimą, jų valdymo sričiai priskirtose institucijose sudaro sąlygas etninės kultūros veiklai;
 - 3) regioninės etninės kultūros globos tarybos padeda apskričių viršininkams ir savivaldos institucijoms spręsti etnografinio regiono etninės kultūros globos klausimus;
 - 4) apskričių viršininkai rūpinasi visų į apskrities teritoriją įeinančių etnografinių regionų etninės kultūros problemų sprendimu, išlaiko esamas ir steigia naujas etninės kultūros globai reikalingas etninės kultūros institucijas ir jų padalinius, darbuotojų etatus;
 - 5) savivaldybės rūpinasi vietos etninės kultūros išsaugojimu ir stiprinimu, išlaiko esamas ir (ar) steigia naujas etninės kultūros globai reikalingas institucijas ar padalinius, darbuotojų etatus, organizuoja etninės kultūros vertybių rinkimą, fiksavimą bei tyrinėjimą, bendradarbiaudamos su šalies mokslinio tyrimo ir metodinėmis institucijomis bei organizacijomis.

6 straipsnis. Etninės kultūros vertybių kaupimas, apsauga, tyrimas ir šios veiklos koordinavimas

1. Etninės kultūros valstybinę globą laiduojančios institucijos pagal kompetenciją plėtoja etninės kultūros vertybes kaupiančių, saugančių bei tyrinėjančių institucijų sistemą, pagrįstą tarpusavio veiklos koordinavimu ir bendra informacine sistema.
2. Kultūros, Švietimo ir mokslo ministerijos užtikrina, kad etninės kultūros archyvinės medžiagos saugojimo institucijose būtų sudarytos archyvinės apsaugos reikalavimus atitinkančios sąlygos ir įdiegtos kompiuterių sistemos.
3. Etninės kultūros vertybes kaupia, saugo ir tiria:
 - 1) archyvai, saugyklos, muziejai ir bibliotekos;
 - 2) mokslo ir studijų institucijos;
 - 3) visuomeninės organizacijos.
4. Pritarus Etninės kultūros globos tarybai, steigėjas gali suteikti specializuoto etninės kultūros šakos archyvo statusą saugykloms, sukaupusioms gausiausią tam tikros etninės kultūros šakos archyvinę medžiagą.
5. Mokslo ir studijų institucijos rengia specialistus darbui etninės kultūros kaupimo, apsaugos ir tyrimo institucijose, atlieka etninės kultūros paveldo ir gyvosios tradicijos procesų tyrimus.

7 straipsnis. Etninės kultūros vertybių kaupimo bei naudojimo teisinis reglamentavimas

1. Sistemingai etninės kultūros vertybes renkantys ir kaupiantys asmenys privalo laikytis Etninės kultūros globos tarybos parengtų ar aprobuotų etninės kultūros vertybių rinkimo bei kaupimo taisyklių.
2. Rinkėjas etninės kultūros vertybėms fiksuoti ir aprašyti privalo gauti pateikėjo sutikimą.
3. Konfidencialaus pobūdžio duomenis viešai skelbti leidžiama tik pateikėjui sutikus.
4. Jei pateikėjas panaudojamas komerciniais tikslais kaip atlikėjas, jis turi teisę į atlyginimą.
5. Asmenys, kaupiantys etninės kultūros medžiagines vertybes, už jas pateikėjui atlygina pagal susitarimą ir šių vertybių įsigijimą įteisina teisės aktų nustatyta tvarka.
6. Kiekvienas asmuo turi teisę susipažinti su valstybės, savivaldybių institucijose ir visuomeninių organizacijų saugyklose sukaupta archyvine etninės kultūros medžiaga.

7. Etninės kultūros vertybių archyvai, saugyklos bei mokslo ir studijų institucijos turi teisę apsaugos ir tyrimų tikslams gauti kitų archyvų, saugyklų ir kitų institucijų, taip pat fizinių asmenų sukauptos archyvinės etninės kultūros medžiagos kopijas, kurių įsigijimo ir naudojimo tvarka nustatoma sutartimis su archyvinio originalo savininku.

8. Mokslo ir švietimo tikslais archyvine etninės kultūros medžiaga leidžiama naudotis nemokamai.

9. Komerciniams tikslams naudoti archyvinę etninės kultūros medžiagą leidžiama tik gavus archyvinio originalo savininko, pateikėjo ir rinkinio sudarytojo sutikimą. Jiems atlyginama sutartyse nustatyta tvarka.

10. Naudojant archyvinę etninės kultūros medžiagą, visada nurodomi archyvinių originalų savininkai, archyvinių originalų kodai ir inventoriniai numeriai.

11. Etninės kultūros vertybių rinkinių sudarytojų teisės gina autorių teises saugantys įstatymai. Rinkinio sudarytojas privalo rinkinyje nurodyti pateikėjus, rinkėjus, transkripcijos autorius, archyvinių originalų savininkus, archyvinių originalų kodus ir inventorinius numerius.

12. Unikalioms medžiaginėms etninės kultūros vertybėms įtraukiamos į Lietuvos Respublikos Kilnojamųjų vertybių ir Nekilnojamųjų vertybių registrus, jas į užsienį negražinamai išvežti draudžiama, tačiau laikinai išvežti galima teisės aktų nustatyta tvarka.

8 straipsnis. Etninės kultūros tęstinumas ir populiarinimas

1. Etninės kultūros globos taryba inicijuoja ir padeda Vyriausybei parengti etninės kultūros plėtros valstybinę programą bei koordinuoti jos įgyvendinimą.

2. Etninės kultūros globos taryba inicijuoja ir padeda Vyriausybei parengti ilgalaikius Lietuvos etnografinių regionų, kaimų išlikimo projektus, užtikrinančius etninės kultūros subjektų gamybinės ir kultūrinės veiklos plėtrą.

3. Vyriausybė inicijuoja etninio kalbos savitumo ugdymą, užtikrina tarmių, etninių vietovardžių išlikimą ir organizuoja lietuvių kalboje esančių svetimžodžių keitimą lietuviškais atitikmenimis.

4. Kultūros ministerijos valdymo sričiai priskirtos institucijos pagal kompetenciją:

1) kaupia informaciją apie etninės kultūros gyvosios tradicijos būklę ir apraiškas Lietuvoje bei lietuvių bendruomenėse užsienyje;

2) teikia metodinę ir organizacinę paramą etninės kultūros srityje apskričių bei savivaldybių institucijoms;

3) leidžia etninę kultūrą populiarinančius informacinius bei metodinius leidinius;

4) organizuoja etninę kultūrą populiarinančius renginius;

5) remia autentiškas, natūralioje aplinkoje gyvuojančias etninės kultūros raiškos formas;

6) rengia etninės kultūros darbuotojų tobulinimosi kursus.

5. Valstybė teikia pirmenybę etnine kultūra pagrįstiems architektūros, kraštovaizdžio, gamtosaugos, turizmo, regioninių tradicijų gaivinimo projektams.

6. Valstybė skatina ir remia kalendorinių švenčių, amatų, sporto šakų, žaidimų bei kitų etnine kultūra pagrįstų veiklos formų gaivinimą bei populiarinimą.

7. Valstybė remia nevyriausybinės organizacijas (sąjungas, draugijas, klubus, ansamblius bei kitas folklorinės raiškos formas), kurios rūpinasi etnine kultūra, skatina ir koordinuoja jų pastangas pažinti, plėtoti ir propaguoti etninę kultūrą.

8. Valstybės ir savivaldos institucijos įstatymų nustatyta tvarka panaudos pagrindais gali suteikti patalpas ar kitą turtą, reikalingą etninės kultūros subjektų veiklai.

9. Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos taryba, nustatydamą etninės kultūros laidų transliavimą (trukmę ir turinį), atsižvelgia į Etninės kultūros globos tarybos siūlymus.

9 straipsnis. Etninės kultūros ugdymas

1. Švietimo ir mokslo ministerija bei jos valdymo sričiai priskirtos institucijos, norėdamos užtikrinti etninės kultūros perteikimą ir puoselėjimą formaliojo ir neformaliojo švietimo sistemoje:
 - 1) integruoja etninę kultūrą į visų tipų ir pakopų švietimo įstaigų ugdymo programas;
 - 2) sukuria sąlygas etninės kultūros kursui bendrojo lavinimo mokyklose įvesti;
 - 3) skatina įvairiapusę etninės kultūros veiklą papildomo ugdymo srityje;
 - 4) ugdo etninės kalbos savitumą švietimo įstaigose, užtikrina etnografinių regionų savitumo bei vietos tradicijų pažinimą;
 - 5) įteisina jau esamas ir, jeigu reikia, steigia naujas specializuotas etninės kultūros švietimo įstaigas ar jų padalinius;
 - 6) užtikrina etninės kultūros pedagogų, specialistų rengimą, rūpinasi jų kvalifikacijos kėlimu;
 - 7) remia etninės kultūros mokymo priemonių leidybą;
 - 8) integruoja etninę kultūrą į įvairių sričių specialistų, susijusių su etninės kultūros plėtra (kultūros darbuotojų, pedagogų, menininkų, architektų, modeliutojų, tekstilininkų, amatininkų, maisto pramonės darbuotojų, žemės ūkio specialistų, gamtosaugininkų, sportininkų ir kt.), rengimo aukštosiose, aukštesniosiose ir profesinėse mokyklose programas.
2. Švietimo ir mokslo ministerija kartu su savivaldybėmis sudaro sąlygas pasitelkti etninės kultūros subjektus (liaudies meistrus, muzikantus, dainininkus ir kt.) etninės kultūros ugdymo ir studijų tikslams.
3. Krašto apsaugos ministerija drauge su Švietimo ir mokslo ministerija įtraukia etninę kultūrą į kariškių mokymo ir patriotinio ugdymo programas.

III SKYRIUS FINANSAVIMAS

10 straipsnis. Etninės kultūros valstybinės globos finansavimo šaltiniai

1. Valstybės ir savivaldybių institucijų veikla, susijusi su etninės kultūros globa, finansuojama iš valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų, Etninės kultūros globos fondo ir kitų kultūros bei mokslo fondų lėšų.
2. Kultūros bei Švietimo ir mokslo ministerijos išlaiko jų valdymo sričiai priskirtas etninės kultūros institucijas, finansuoja etninės kultūros programas.
3. Apskričių viršininkai ir savivaldybės išlaiko jų globai priskirtas etninės kultūros institucijas, finansuoja savo regiono etninės kultūros vertybių kaupimo, konservavimo, restauravimo, tyrimo bei populiarinimo programas.
4. Kultūros bei Švietimo ir mokslo ministerijos finansuoja etninės kultūros tyrimams skirtus renginius (konferencijas, simpoziumus ir pan.), etninės kultūros tyrinėtojų studijas bei dalyvavimą moksliniuose renginiuose užsienyje.
5. Kultūros bei Švietimo ir mokslo ministerijos, valstybės ir kiti mokslo bei kultūros fondai remia ekspertų aprobuotų etninės kultūros tęstinių leidinių, mokslo darbų, etninės kultūros reprezentavimui bei švietimui skirtų leidinių parengimą spaudai ir publikavimą, kino ir videofilmų, garso, vaizdo ir kompiuterinių įrašų rengimą, gamybą ir populiarinimą.
6. Kultūros ministerija, apskričių administracijos ir savivaldybės finansuoja arba remia etnine kultūra pagrįstas regiono, miestų ir miestelių šventes, taip pat vietinius ir tarptautinius folkloro festivalius bei kitus etninės kultūros populiarinimui skirtus renginius.
7. Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas, atsižvelgdamas į Etninės kultūros globos tarybos rekomendacijas, remia viešosios informacijos rengėjų programas, skirtas etninei kultūrai populiarinti, etninės kultūros periodinius leidinius.

11 straipsnis. Etninės kultūros globos fondas

1. Etninės kultūros globos fondo (toliau – Fondas) steigėjas yra Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Fondas yra juridinis asmuo, veikiantis pagal Etninės kultūros globos tarybos teikimu Vyriausybės patvirtintus nuostatus. Fondas atsiskaito Vyriausybei ir Etninės kultūros globos tarybai, kasmet pateikia savo finansinės veiklos ataskaitą.

2. Fondo pajamų šaltiniai:

- 1) dotacijos iš valstybės biudžeto;
- 2) besirūpinančių etnine kultūra tarptautinių institucijų ir organizacijų parama;
- 3) kredito įstaigų palūkanos, mokamos už jose saugomas Fondo lėšas;
- 4) juridinių ir fizinių asmenų savanoriški įnašai;
- 5) kitos teisėtai gautos lėšos.

3. Pagrindiniai fondo uždaviniai:

1) remti etninės kultūros vertybių fiksavimo, kaupimo ir apsaugos ilgalaikes programas bei projektus;

2) remti ilgalaikes programas ir projektus, padedančius puoselėti etninės kultūros gyvosios tradicijos tęstinumą;

3) remti etninės kultūros tyrimų ir etninės kultūros vertybių rinkinių leidybos programas;

4) premijuoti etnine kultūra pagrįstus vertingiausius architektūros, gamtosaugos ir kitus projektus;

5) skirti stipendijas studentams, lėšų etninės kultūros tyrinėtojams stažuotei šalies bei užsienio mokslo ir studijų institucijose, dalyvauti mokslinėse konferencijose, taip pat premijas ir apdovanojimus nusipelnusiems etninei kultūrai asmenims bei vertingų projektų autoriams.

IV SKYRIUS BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

12 straipsnis. Įstatymo įgyvendinimas

Lietuvos Respublikos Vyriausybė:

1) iki 1999 m. spalio 31 d. patvirtina Etninės kultūros globos tarybos sudėtį bei nuostatus ir skiria šiai tarybai patalpas;

2) iki 1999 m. gruodžio 31 d. patvirtina Etninės kultūros globos fondo nuostatus ir įsteigia Etninės kultūros globos fondą;

3) iki 2000 m. gruodžio 31 d. parengia tarmių bei etninių vietovardžių išsaugojimo programą ir nustato svetimžodžių keitimo lietuviškais atitikmenimis įgyvendinimo tvarką;

4) iki 2000 m. gruodžio 31 d. parengia Etninės kultūros plėtros valstybinę programą;

5) iki 2000 m. gruodžio 31 d. parengia Lietuvos etnografinių kaimų išlikimo ilgalaikę programą.

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

RESPUBLIKOS PREZIDENTAS

VALDAS ADAMKUS